

Karen Hamaker

Psychische groei en individuatiesymboliek in Tolkiens *In de ban van de ring*

[BF Uitgeverij](#)

[ISBN 978 90 76277 62 2](#)

Tolkiens boek *In de ban van de Ring* is wereldwijd een topper. Meerdere generaties hebben dit driedelig epos op de boekenplank staan. De verhalen met hun mythische lading slaan aan. Zo ook de verfilming van regisseur Peter Jackson. Nieuwsgierig geworden door de drie films besluit een nieuwe groep mensen tot aanschaf van Tolkiens boeken. *In de ban van de Ring* is in de 20ste eeuw na de bijbel het meest verkochte boek in de Engelstalige wereld.

Karen Hamaker gaat in haar boek nader in op de symbolische betekenis die toegekend kan worden aan de karakters en verhaallijnen van dit epos. Dit doet zij vanuit een Jungiaans perspectief waarin de individuatie van zowel de enkeling als het collectief centraal staan.

De schrijfster stelt voor om haar boek te gebruiken naast de film. Daartoe wordt aan het begin van elk hoofdstuk nauwkeurig de desbetreffende scène (inclusief scènenummer) uit de film vermeld en kort beschreven. Vervolgens wordt vanuit Jungiaanse hoek het filmfragment helder en goed

onderbouwd geanalyseerd. Het bijzondere van deze werkwijze c.q. leeservaring (filmfragment zien, analyse lezen – en wellicht nog een keer het gekozen fragment bekijken) is dat men als het ware ondergedompeld is in de mythische wereld van Tolkien, het onbewuste krijgt de gelegenheid te resoneren op de beelden. En zodoende nemen film en boek je mee naar... Ja, naar wat of wie? Ik kom daar op terug.

Eerst een greep uit de thema's die Karen Hamaker beschrijft:

- 'De kracht van het grote Archetypische Kwaad, gesymboliseerd door Sauron en hoe we dat tot uitdrukking zien komen.
- Het gevecht tussen goed en kwaad: Saruman tegen Gandalf, Balrog tegen Gandalf, Midden Aarde tegen Sauron, enz.
- Het lot van de enkeling op weg naar zijn bestemming, waarbij schaduwwerk (Frodo/Gollem), luisteren naar zijn eigen natuur (Frodo/Sam) en de confrontatie met grotere archetypische kracht- en moeten worden uitgewerkt.
- Het individuatieproces van de mens (Aragorn moet worden wie hij bedoeld is te zijn) met daarbij de rol van de Anima als onsterfelijk principe dat onbereikbaar is, maar zich ontwikkelt naar een persoonlijker vorm en waarmee uiteindelijk een verbintenis aan- gegaan moet worden (de elf Arwen).
- De rol van krachten uit het verleden: de onafgemaakte levens van onze voorouders (Isildur verbrandt de ring niet; moeras- geesten; het vervloekte Doden- leger).
- De rol van de natuur: in uiterlijke zin de aanval van de Enten en in innerlijke zin de

werking van psychische inhoud die gesymboliseerd worden door natuurwezens als elfen en dwergen.

- De rol van de wijze man, gesymboliseerd door Gandalf.'

Voor het goed doorgronden van de analyses is kennis van de **analytische psychologie** een vereiste. Daarom heeft de schrijfster ervoor gekozen om in een viertal hoofdstukken uitleg te geven van enkele belangrijke psychische dynamieken. Zij besteedt 17 bladzijden aan **Jungs *Antwoord op Job***, waarin het Archetypische Kwaad tegen het Goddelijk licht wordt gehouden. Werking van Animus/Anima wordt in 11 bladzijden behandeld. Ook is er een hoofdstuk besteed aan zowel de bevindingen van Bert Hellinger m.b.t. familie- opstellingen (8 blz.) als aan het onderwerp de 'Mythe' (8 blz.).

Hoewel ik de noodzaak begrijp van deze hoofdstukken, heb ik ze, hoe interessant ze ook zijn, als storend ervaren, omdat ze mij uit het verhaal van Tolkien trokken. Beter, althans voor mij, was geweest dat deze als appendix waren opgenomen.

De formule om filmfragmenten te zien en een Jungiaanse duiding te lezen was voor mij een zeer geslaagde opzet. Waarneming, denken, gevoel en intuïtie werden telkens opnieuw aangesproken. Film en boek namen mij mee naar mezelf én de wereld waarin ik leef. Mythen en symbolen, we hebben ze nodig. Niet alleen in duiding, maar vooral in het ondergaan!

Wim de Vrij